

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційну роботу **Рубан Людмили Іванівни** на тему:
**«Методологічні основи архітектурно-ландшафтної організації
прибережних та водних територій»**, представлену на здобуття наукового
ступеня доктора архітектури за спеціальністю 18.00.04 – «Містобудування та
ландшафтна архітектура»

Дослідження Рубан Людмили Іванівни присвячене прогностичному розвитку прибережних та водних територій та ландшафтної архітектури в Україні та світі. **Актуальність теми дисертації** для України зумовлена важливим значенням розвитку екосистем; раціональним використанням природної спадщини – водних та прибережних земельних ресурсів; узагальненням результатів фундаментальних праць у сфері містобудування та ландшафтної архітектури; спеціалізованими дослідженнями географічного та еколого-містобудівного напрямку; супутнім досконалим аналізом гідрологічних, гідротехнічних та гідроенергетичних питань та інженерної підготовки територій; постійним оновленням термінології; захистом водних ресурсів та історичної спадщини; розвитком природних водних об'єктів на територіях країн світу та України; стрімким розвитком просторово-планувальної територіальної організації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Представлена робота відповідає головним положенням стратегії Сталого розвитку, розроблена у контексті положень Нової програми розвитку міст «Декларації про екологічно сталі міста і населені пункти для всіх» (ХАБІТАТ III, 2017 р.) щодо визначення важливої ролі природного водного середовища для майбутнього сталого міського розвитку. Робота узгоджується із внутрішньою політикою держави, з Указами Президента України, Постановами Верховної Ради України «Про Концепцію сталого розвитку населених пунктів» (1999 р.); іншими нормативними документами.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та отриманих результатів забезпечується логічною відповідністю методів дослідження його меті та завданням, базується на результатах аналізу вітчизняного та закордонного досвіду, на дослідженні сучасних тенденцій щодо планувальної організації прибережних та водних територій. Це підтверджується ґрунтовною апробацією у 49 друкованих працях, впровадженням результатів

досліджень в практику архітектурного проектування та у навчальний процес декількох вищих архітектурних шкіл України.

Наукова новизна результатів дослідження полягає:

- у розробленні теоретичних основ концептуального підходу щодо архітектурно-ландшафтної організації прибережних та водних територій;
- в оцінці «водних територій» як нового об'єкту містобудівного та ландшафтного проектування;
- в обґрунтуванні нового напрямку наукових досліджень – «водної урбаністики»;
- в формулюванні нових принципів архітектурно-ландшафтної організації прибережних та водних територій.

Основні положення та результати дослідження отриманні автором особисто. Вони відображені у 49 опублікованих працях, що засвідчує високий рівень апробації дослідження та повноту викладення результатів роботи в опублікованих працях, з яких 42 публікації є одноосібними.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у дієвому впровадженні її результатів в проектну практику, у навчально-методичну діяльність КНУБА та інших українських ВНЗ. Результати дисертації можуть використовуватися у галузі як прикладних, так і фундаментальних архітектурно-ландшафтних та містобудівних досліджень, в експериментальному та концептуальному проектуванні.

У **вступі** традиційно обґрунтовано актуальність дослідження, визначено його мету, завдання, об'єкт і предмет, межі роботи.

У першому розділі **«Теорія та практика розвитку прибережних територій та природних водойм»** визначено актуальні питання, які раніше не знаходили належного аналітичного потрактування. Це термінологічна невідповідність та неузгодженість понять, які стосуються термінів: «прибережні території», «водні території»; «водні екосистеми», тощо. Вивчення міжнародних програм дозволило виявити кардинальну зміну стандартів щодо архітектурно-ландшафтної організації прибережних територій, спрямованих на розробку планувальних заходів щодо адаптації до зміни клімату, на сталий розвиток урбанізованих територій, на пріоритет природно-екологічних рішень. Авторкою виявлено основні типи прибережних територій, їх загальні структурні елементи на основі аналізу водного фонду країни та зіставлення гідрологічних характеристик природних водойм та водотоків. В результаті уточнено поняття «прибережні території» та запропоновано нове поняття: «водні території», які розглядаються як у тісному контакті із прибережними територіями, так і як самостійні об'єкти.

У другому розділі дисертації **«Методичні основи архітектурно-ландшафтного планування прибережних та водних територій»** пропонуються принципи проведення дослідження прибережних та водних територій). Це нові, розроблені авторкою теоретичні методи проведення дослідження - метод «взаємозалежних багатомірних перехідних масивів (матриць) даних» та метод «вивчення контакту людини з водним елементом». Для конкретизації таких методичних підходів запропоновано:

- спеціальний метод «природно-гідрологічного захисту» прибережних територій, суттю якого є можливість адаптації проєктних рішень до зміни клімату та викликів екологічної уразливості територій;

- метод «визначення водних об'єктів історико-культурної спадщини», на основі рекомендацій ЮНЕСКО з метою розкриття історико-культурного потенціалу прибережних територій;

- засади інтегрованої спеціалізації для смарт-інфраструктури щодо прибережних територій у міжнародній стратегії «Розумного міста» («Smart City»);

- метод «природно-образної аналогії», який творчо розвиває метод аналогій («синектики») для сфери архітектурно-ландшафтного проєктування.

Розробка й введення такого широкого спектра методів та методичних підходів (від теоретичних – до планувальних та творчих) обумовлено низкою факторів. По-перше, за допомогою кожної із запропонованих методик або методу авторка розв'язує актуальні питання, розкриваючи окремі аспекти загальної проблематики дослідження. По-друге, таке методологічне різноманіття обумовлено необхідністю реагування з боку сучасної містобудівної та ландшафтної практики на доволі суперечливі вимоги нашого часу (розширення технологічних можливостей; поява невідомих раніше викликів, формування запитів «вимогливого» суспільства, тощо).

У третьому розділі **«Концептуальні засади планувальної інтеграції прибережних та водних територій»** розкрито науково-теоретичні основи щодо архітектурно-ландшафтної організації прибережних та водних територій. Сформульовано парадигму взаємного доповнення та сучасної взаємодії прибережних та водних територій, яка визначає зміни суспільного ставлення до природних водних об'єктів. Розроблено модель «системних зв'язків водного та антропогенного середовищ»; здійснено теоретичне обґрунтування впливу водного компонента на середовище життєдіяльності людини на різних ієрархічних рівнях. Сформульовано основні принципи архітектурно-ландшафтної організації прибережних та водних територій при їх планувальній інтеграції. Враховуючи багатоаспектний характер інтеграції прибережних та водних територій у роботі розкрито місце авторської концепції у сучасному

науковому світі та її зв'язки з іншими науковими теоріями та містобудівними стратегіями. Визначено шляхи соціальних інновацій, наголошено необхідність змін в регуляторній політиці на рівні законодавчих актів та нормативних документів.

У четвертому розділі **«Особливості та перспективи архітектурно-ландшафтного освоєння водних територій»** сформульовані принципи архітектурно-ландшафтного освоєння водних територій в залежності від виду об'єкту (море, річка, озеро) та їх фізичного стану. Виявлено і доведено, що на сучасному етапі урбаністичні процеси активно поширюються на водні ландшафти. Сформульовано поняття «водна урбаністика» як відносно автономний напрям містобудівного дослідження, встановлено три якісно відмінні етапи урбаністичного освоєння водних територій: «утилітарно-теоретичний» (1950-1989); «експериментально-накопичувальний» (1990-2010); «зародження й становлення водної урбаністики» (від 2011).

В роботі вперше запропоновано класифікацію споруд, що пов'язані з умовами твердого стану води (за кліматичними умовами будівництва, за видами будівельних матеріалів, за функціональним призначенням). Заслуговує на увагу аналітичний матеріал щодо особливостей «інноваційного використання» водних територій як відновлюваного джерела «чистої» енергії. Систематизовано об'єкти відновлювальної енергетики на водних територіях (сонячні електростанції на воді, морські вітрові електростанції, приливні лагуни, станції використання підводних течій, тощо). В архітектурному сенсі розкрито особливості творчого використання води як первинного будівельного матеріалу в залежності від фізичного стану (рідина, пара, крига).

У п'ятому, підсумковому розділі **«Методичні рекомендації щодо архітектурно-ландшафтної організації прибережно-водних територій»** обґрунтовано і конкретизовано творчі принципи організації прибережно-водних територій:

- «територіальної цілісності» прибережних та водних територій;
- функціонального зонування у поєднанні з ландшафтно-композиційною організацією та історико-культурним потенціалом;
- створення «блакитно-зеленої» інфраструктури прибережно-водних територій.

Запропоновано прогностичну модель «блакитно-зеленої» інфраструктури прибережно-водних територій в умовах прирічкових населених пунктів, яка передбачає: планувально-адаптаційні заходи щодо захисту та зупинення водного потоку; засоби пропуску та поглинання водних течій; прийоми перерозподілу водного потоку, тощо. Рекомендовано створення «блакитно-зеленої» інфраструктури прибережно-водних територій: лінійної, розгалуженої,

кільцевої. Зафіксовані ландшафтно-композиційні прийоми планування прибережно-водних територій, зокрема: виділення цінних ландшафтів; врахування масштабу та модуля забудови; створення емоційного «сценарію» сприйняття у динаміці руху; використання історичних ландшафтно-композиційних прийомів, тощо. Вперше запропоновано декоративні засоби ландшафтно-архітектури в залежності від фізичного стану водних компонентів. На ґрунті такого розуміння стає можливим узгоджувати подальші процеси планувальної організації прибережних та водних територій, особливо у зоні їх безпосереднього просторового контакту.

Висновки до кожного розділу дослідження та загальні висновки в цілому є логічними, конкретними та послідовними. Вони достатньо переконливо підсумовують основний зміст проведеного дослідження, при цьому одночасно дають можливість подальшого розвитку.

Втім, в цілому достатньо позитивно оцінюючи цю ґрунтовну працю, варто висловити певні **зауваження**:

- на мою думку, недоліком 1-го розділу і частково подальшого викладу можна вважати недостатність аналізу теми в глибшому історичному контексті. Адже контактні зони «вода-суходіл» і їхня архітектурно-урбаністична проблематика віддавна були істотним чинником урбаністичної морфології, – незалежно від регіону та хронології. Гігантський історичний досвід «міст на воді» і його вплив на сучасність виглядає корисним і конструктивним (Амстердам, Венеція, Санкт-Петербург та ін.);

- в 2-му розділі більшої уваги, як здається, потребував би підхід до визначення та охорони водних об'єктів історико-культурної спадщини (с. 177-179) і їхньої соціальної та рекреаційної актуалізації в сучасних умовах;

- оскільки 3-й розділ є принципово важливим з огляду на формулювання концептуальних засад в інтеграції прибережних та водних територій, відтак поряд з детальним розглядом впливу водного компонента на середовище, логічним було б більше уваги приділити і зворотному процесу: впливам середовища на водний компонент;

- в 4-му розділі декларована зміна кореляції водного та антропогенного чинників з поділом її на три етапи носить надто умовний характер, особливо щодо першого етапу (початок в 1950 р.).

Втім, на моє переконання наведенні зауваження та побажання не торкаються принципів наукових положень дисертації і не знижують її наукову та практичну цінність. Дисертація та автореферат написані доступною фаховою мовою із використанням сучасної термінології. Зміст автореферату та основні положення дисертації ідентичні. Ілюстрації якісні і вдало доповнюють текстовий матеріал. Безперечно, це дослідження є цінною як в науково-

теоретичному, так і в проектно-практичному сенсі. Отже вважаю, що дисертація **Рубан Людмили Іванівни** на тему «**Методологічні основи архітектурно-ландшафтної організації прибережних та водних територій**» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, яка сповна відповідає діючим вимогам «Порядку присудження наукових ступенів» ДАК Міністерства освіти і науки України щодо докторських дисертацій, а її авторка безперечно заслуговує на присудження наукового ступеня доктора архітектури за спеціальністю 18.00.04 «Містобудування та ландшафтна архітектура».

Офіційний опонент,
доктор архітектури за спеціальністю
18.00.01 – «Теорія архітектури, реставрація
пам'яток архітектури», професор,
професор Кафедри архітектури та середовищного
дизайну Національного університету
водного господарства та природокористування

П.А. Ричков

Підпис доктора архітектури,
професора Ричкова П.А. засвідчую
Вчений секретар НУВГП

А. Подлевський

02.12.2020